

4. Вєтохов О. Важлива складова комунікативної активності учнів // Іноземні мови в навчальних закладах. – 2004. – № 4.
5. <https://naurok.com.ua/rozvitok-komunikativnih-umin-i-navichok-uchniv-u-procesi-vivchennya-angliysko-movi-101910.html>
6. https://www.researchgate.net/publication/328136039_Rozvitok_komunikativnih_navicok_v_roboti_z_ditmi_na_urokah_pid_cas_vivcenna_anglijskoi_movi

Анна Шауренко

ОСОБЛИВОСТІ «ОКСАМИТОВОЇ РЕВОЛЮЦІЇ» В ЧЕХОСЛОВАЧЧИНІ

Головним змістом діяльності демократичної опозиції у Чехословаччині стали залучення найактивнішої частини суспільства до боротьби з тоталітарним режимом за встановлення демократичного устрою та мирна трансформація політичної системи у період «оксамитової революції».

На сучасному етапі держави-наступниці Чехословаччини (Чеська і Словацька Республіки) та Україна вирішують схожі проблеми демократичної трансформації і подолання тоталітарної спадщини. Комплексне вивчення історії антитоталітарних рухів у Чехословаччині періоду «нормалізації» має виняткове наукове значення, оскільки дозволило б уникнути помилок минулого у теперішній, постсоціалістичній реконструкції та демократизації суспільства в незалежній Україні, може дати багатий допоміжний матеріал у справі розбудови демократичної правової системи в нашій державі.

Важливою складовою джерельної бази при вивченні «оксамитової революції» 1989 р. стали збірники документів та матеріалів «Десять пражських днів 17–27 листопада 1989 р. Документація» і «Прискорений пульс історії». Реальна драма про десять переговорів. Автентичні записи переговорів представників державної влади з делегаціями Громадянського форуму і Громадськості проти насилля» [3, с. 276].

У діяльності чехословацьких антитоталітарних рухів 1969–1989 рр. виділено три етапи: I – 1969–1972 рр., II – 1972–1987 рр., III – 1987–1989 рр. Розпочали боротьбу чехословацького суспільства проти тоталітаризму активісти опозиційних політичних угруповань 1969–1972 рр., які відкрито виступили проти окупації країни та встановлення режиму «нормалізації». Ініціатори змін бачили інший вектор розвитку соціалістичної ідеології та критикували існуючу систему командно-адміністративного соціалізму радянського зразка. Попри певні ідеологічні розбіжності всі опозиційні угруповання об'єднувало прагнення демократизації країни і здобуття нею справжнього суверенітету.

З 1972 року розпочався новий етап розвитку антитоталітарного опору. Це було зумовлено завершенням процесу структуризації основних

течій дисидентського руху. Відтепер спостерігався чіткий поділ представників руху за ідеологічним принципом: реформаторсько-комуністичні, соціалістичні, релігійні, ліберально-демократичні). В основі діяльності дисидентства лежали ідеї «моральної революції», сформульовані В. Гавелом, Я. Паточкою, В. Бендою, П. Улом, закладені у концепції «неполітичної політики», яка передбачала утвердження нових уявлень про права людини як відправної точки критики комуністичного тоталітаризму, ріст громадянськості, зусилля по реалізації принципів «жити не в брехні», незалежну культуру та самвидав [2, с. 181].

Незважаючи на свою неоднорідність, наявність серйозних розбіжностей у думках і поглядах, чехословацький дисидентський рух завжди тяжів до об'єднання, самоорганізації, прагнув розширити свій вплив на суспільно-політичне життя досліджуваного періоду. Інтегрувавши усі течії дисидентського руху, Хартія–77 своє головне завдання – поширення інформації щодо порушення конституційних прав людини в Чехословаччині – виконала, однак, не змогла досягнути якого-небудь помітного політичного впливу серед населення країни, бо правозахисне об'єднання перебувало постійно у стані активного самозахисту.

Хоча партійно-державне керівництво ЧССР офіційно не визнавало наявність будь-якої опозиції режиму, характеризуючи її представників як кримінальних злочинців, агентів іноземних розвідок, воно послідовно проводило боротьбу з нонконформістськими силами. Цьому був підпорядкований розгалужений каральний апарат, створений на основі Державної безпеки, формувань інших правоохоронних органів [4, с. 142].

Завдяки активній діяльності Хартії–77 та Комітету захисту незаконно переслідуваних про стан справ з правами людини в Чехословаччині стало широко відомо в світі. І хоча багато правозахисних ініціатив не набули поширення через опір з боку владних структур, сам факт підняття зазначеної проблеми в ранг міжнародної, багатогранна діяльність у цьому напрямку дає змогу стверджувати, що чехословацька інакомисляча інтелігенція перейшла в своєму опорі тоталітарній державі на якісно новий рівень.

Непереборним фактором політичної дестабілізації режиму чехословацьких «нормалізаторів» став хід суспільних процесів у СРСР, Польщі та Угорщині. Події у сусідніх країнах сприяли зміні політичного клімату в ЧССР: зростала впевненість людей у самих себе, у невідворотність перемін, створювалося враження загальноісторичної тенденції, одночасно комуністичне керівництво все більше дезорієнтовувалося і втрачало рішучість використовувати усі засоби для утримання влади [1, с. 66].

Демократичну революцію в Чехословаччині підготував процес визрівання елементів громадянського суспільства, вона стала відповіддю на кризу комунізму, його прогресуючий занепад і разом з тим вказувала радикальний шлях виходу із цієї кризи.

Комуністичний режим у Чехословаччині впав не лише в результаті діяльності Хартії-77, а й після втрати закордонної підтримки цьому режиму й відкритого дистанціювання від нього переважної більшості населення країни на масових демонстраціях, яке добре усвідомлювало безперспективність та чужорідність нав'язаної зовні суспільно-політичної системи. Коли це відбулося, ті, що пройшли школу антитоталітарних рухів, в першу чергу підписанти Хартії-77, в умовах гострої кризи режиму очолили демократичну революцію і довели її до кінця [2, с. 183].

Отож, всі, хто до того часу представляв політичну і відому частину антитоталітарного опору, його обличчя, а також мав необхідний досвід і користувався морально-політичним авторитетом, одразу знайшли собі використання. Вони надавали допомогу в формуванні нових владно-державних і політичних структур суспільної системи, що трансформувалася, брали участь у розробці напрямів цієї трансформації, займали місця в уряді і парламенті.

Список використаних джерел

1. Мотрук С. М. З історії дисидентського руху в Чехословаччині (70-ті – середина 80-х рр.). *Питання нової та новітньої історії* : міжвід. наук. зб. Ін-т змісту і методів навчання Національного ун-ту ім. Т. Г. Шевченка / відп. ред. Б. М. Гончар. Вип. 42. Київ, 1996. С. 66–75.
2. Слесаренко А. В. Антитоталітарний опозиційний рух у Чехословаччині. *Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії*: Наукові записки Рівненського державного гуманітарного ун-ту: зб. наук. праць. Вип. 2. Рівне, 2001. С. 181–186.
3. Deset pražských dnů, 17. 27. listopad 1989. Dokumentace / Ed. M. Otáhal, Z. Sládek. Praha : Academia, 1990. 672 s.
4. Zrychlený tep dějin. Realné drama o deseti jednaních. Autenticke zaznamy jednani predstavitelů statni moci s delegacemi hnutí Občanské fórum a Verejnost proti násilí / Ed. V. Hanzel. Praha : OK Centrum, 1991. 500 s.

Оксана Шкуратюк

СОЦІАЛІЗАЦІЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ З МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

В наш час контингент учнів закладу загальної середньої освіти досить різноманітний за рівнем фізичного, психічного та мовленнєвого розвитку, особливо це помітно у початковій ланці. «Понад 50% дошкільників і 17% школярів молодшого шкільного віку мають різноманітні порушення мовленнєвого розвитку (частина з яких до кінця навчання у початкових класах долає це порушення). Ці дані не враховують